

Umberto Econ ja Einar Haugenin kelkkaan ja matka päättyy siihen paikkaan: hedelmällinen pohdinta päättyy mitä lupaavimmassa vaiheessa. Mitä olisikaan ollut seurauksena, jos kirjoittaja olisi yhdistänyt ajatuksensa Seegerin dilemmasta ja musiikista nimenomaan merkityksiä luovana viestintäjärjestelmänä koko siihen tietomäärään, jonka hän on tuottanut diskografina ja pohtinut syvällisemmin kommunikaation luonnetta? Näyttäisi siltä, että juuri tiivistelmässä esiin tulleet sosiolingvistiset ja semioottiset näkökulmat avasivat kirjoittajan näkökulmia saadakseen hänet kompastumaan.

Olen arvioinut Pekka Gronowin työn musiikintutkijana. Äänilevyaineistolle pohjaavat tutkielmat on rakennettu ammattitaidolla ja tieteellisen objektiivisuuden vaatimusten mukaisesti. Ne sisältävät sellaista tietoa, joka on uutta niin joukkoviestinnän kuin musiikintutkijoidenkin keskuudessa. Gronow ei erikoisemmin asettele teoreettisia ongelmia, vaan kokoaa globaaleja taulukoita ja kuvailee. Kokonaisuutena kirjoitusten probleemikenttä sisältää runsaasti ratkaisemattomia kysymyksiä, koska yhtenä peruselementtinä on musiikiksi kutsuttu äänikompleksi - jota sinänsä ei ole edes olemassa. Tutkielmassa joukkoviestinnän ja musiikillisen kommunikoinnin teoreettinen yhdistäminen osoittautui problemaattiseksi, mutta sitä kysymystä kukaan muukaan ei toistaiseksi ole kyennyt tyydyttävällä tavalla teorian tasolla ratkaisemaan.

Timo Leisiö.

Viestintä tilastoina — entä se järjestelmä ?

NORDENSTRENG, Kaarle ja WIIO, Osmo A. Suomen viestintäjärjestelmä. Tampere, Weilin + Göös, 1986. 229 s.

Kaarle Nordenstreng ja Osmo A. Wiio ovat toimittaneet teoksen Suomen vies-

tintäjärjestelmä. Kustantaja Weilin + Göös on julkaissut tämän oppikirjaksi tarkoitetun teoksen osana viestintäalan kirjasarjaansa, jonka toimitusneuvostoon molemmat kuuluvat. Kirja edustaa tiedotustutkimuksen ekumeenista saavutusta, jonka merkitys varmasti ymmärretään.

Teoksen luonnehtimiseen on ehditty käyttää Ruotsista lainattua käsitettä utredningssociologi. Ehkä niin onkin, että sitä tullaan eniten käyttämään silloin, kun tarvitaan käytännön kartoitusta Suomen nykyisestä viestintäjärjestelmästä ajankohtaisten tilastojen valossa.

Lukija löytää siis paljon empiriaa kulutustilastoina, organisaatorakenteina ja lainsäädännöllä luotuina normeina kuvattuina.

Mutta sekä tutkijalle että opiskelijalle olisi ollut onneksi, jos olisi samalla otettu oheiskirjallisuuteen (kuten kirjan termi kuuluu) myös teoriapohjaisia tarkasteluja viestintäjärjestelmistä.

Tekijäin omiakin hahmotelmia esittelemiensä tilastotietojen yhteiskunnallisesta ymmärtämisestä olisi voitu selvittää vaikka muutamain virkkein.

Mutta ei se mitään, kun sen tietää. Ehkä tekijät ovat vaatimattomasti ajatelleet, että heidän teoreettiset tulkintansa eivät ole niin kiinnostavia - ja oheiskirjallisuutta voi kukin etsiä itse kirjastoista Niiniluodon, Hemánuksen, Pietilöiden, Karkaman, Alhon ja niin monien muiden kirjoituksista ja kirjoista. "Kirja on tarkoitettu tiedotusalan opiskelijoille ja ammattilaisille, mutta siitä saavat helposti tietoja myös kaikki alasta kiinnostuneet", sanoo takakansi. Samassa takakannessa rajataan rehellisesti, että kirjaan on koottu "keskeisin tieto suomalaisen viestinnän kentästä: lehdistöstä, kirjallisuudesta, yleisradiotoiminnasta, kaapelilähetystoiminnasta, elokuvasta, videosta, äänitteistä, mainonnasta ja televiestinnästä".

Silti askarruttaa, miksi kaiken tämän tilastoidun ja muun tosiasiatiedon ymmärtämiseksi tarvittava ajatusvälineistö on jätetty pois? Jos laajat kansainväliset tarkastelut eivät kuulunekaani vaativan Suomen viestintäjärjestelmään rajautuvan otsikon alle, olisi oppikirjaksi tarkoitettun teoksen lukijalle varmaan ollut iloksi saada viitteitä esim. opetusministeriön

kulttuuripoliittiseen teokseen tai suomalaista kulttuuria niinkään käsittelevään Snellman-seminaarin aineistoon.

Kun tämän poisraajamisen pitää mielessä, voi hyödyntää Nordenstreng - Wiion niteen runsasta fakta-aineistoa. Löydämme samojen kansien välistä mainoskustannusten kansainvälisen vertailun vuodelta 1982 ja saatavilla olevien videotallenteiden aihepiirien jakautuman aikavälillä 1982-1985, kuten myös elokuvien ensi-illat Suomessa toimistoittain 1980-1984. Voimme myös nähdä, että maassamme esitettyjen elokuvien ensi-illat tuottajamaittain ovat säilyneet karkeasti sanoen suunnilleen samoilla lukemilla: Yhdysvalloista on tullut suunnilleen puolet kaikista ensi-illoista 1980-luvulla ja meidän omasta Suomestamme 4-7 %. Suomalaisen uutisvälityksen historiasta opimme Ullamaija Kivikurun ja Terhi Rantasen artikkelista hyvän kokonaiskuvan. Kirjatuotannon tulevaisuden näkymistä siteerataan lausuntoa, jonka mukaan kirjan kriisissä on yliherkkää suhteettomuutta.

Aikavertailuja kuitenkin ei ole helppo löytää kulttuurin ydinongelmien valottamiseen, kun pitkätkään tilastolliset vertailut eivät auta näkemään, olisiko laadullisia muutoksia esimerkiksi kaunokirjallisuudeksi kutsutussa luokassa päässyt sattumaan. Max Rand ja Eero Savisaari ovat saaneet aikaan lehdistön tarkastelun ilman yhtäkään viitettä oheiskirjallisuudeksi, ja niinpä **Aku Anka** pääsee korkeaan levikkiinsä kirjan palstoilla ilman vähäistäkään kommentointia siihen keskusteluun, jota asiasta on käyty kansainvälisessä kirjallisuudessa. Poissa on Dorfmanin ja Mattelartin teos, muuten suomeksikin ilmestynyt, jossa on tarkkaa dokumentointia. Ja muuta sellaista.

Kirja, jotta olisi hyödyllinen, vaatii lukijaltaan suurta muiden tietolähteiden löytämistä. Siitä vaan.

Yrjö Littunen

Revisioitu objektiivisuus

HEMÁNUS, Pertti ja TERVONEN, Ilkka. Totuuksista utopioihin. Keuruu, Otava, 1986. 336s.

Totuuksista utopioihin on suoraa jatketta tekijäkaksikon **Objektiiviselle joukkotiedotukselle** (1980) ja sen käynnistämälle keskustelulle. Tuloksena on varsin ansiokas, mutta rosoinen kirja. Sillä on mahdollisuus nostaa journalismikeskustelu uudelle tasolle, mutta se edellyttää lukijoilta avaraa mieltä ja epäolennaisuuksien sivuuttamista.

Kirjan perustarkoitus on toisaalta terävöittää objektiivisuus-paradigmaa ja toisaalta upottaa K. Pietilän uusi journalismi itsenäisenä projektina. Edellisessä tekijät onnistuvat, jälkimmäisessä eivät. Päinvastoin, nyt ainakin minä olen vakuuttunut siitä, että **molemmat** koulukunnat ovat terveellä ja hedelmällisessä pohjalla - keskeneräisyyksistään huolimatta.

Opuksen ärsyttävät ja epäoikeudenmukaiset piirteet on syytä kirjata heti aluksi. Ensinnäkin: uudessa kirjassa vanha objektiivisuus-paradigma osittain revisioidaan, mutta tekijät esittävät teesinsä aivan kuin mikään ei olisi muuttunut. Kaksikko on marjastanut kriitikoiltaan joukon tärkeitä ajatuksia ja sulauttanut ne paradigmaansa, mutta ei ole puhuttakaan että kukaan opponesteistä saisi kunnian itselleen.

Toiseksi: silloin kuin vastustajien näkemyksiä käsitellään, niitä useimmiten kohdellaan **epäobjektiivisesti** - ts. takerutaan niiden epäolennaisiin piirteisiin ja tulkitaan olennaiset sisällöt väärin. Itselleen he suovat esim. oikeuden käyttäen dikotomioita ideaalityyppeinä, jäsentävinä työkaluina, mutta vastustajien tyypittelyjä he järjestelmällisesti käsittelevät absoluuttisina väitteinä. Habermasin herruudettoman kommunikaation he hylkäävät mahdottomana tavoitteena, mutta hyväksyvät jalomielisesti pyrkimyksen **mahdollisimman** herruudettomaan kommunikaation. K. Pietilän projektin he tulkitsevat tähtäävän absoluuttisen uuteen ja absoluuttisen tasa-arvoiseen journalismiin ja toteavat moisen pyrki-